

Τουρισμός: ευλογία ή ευλογία;

«Ὡσπερ γάρ περιπλεῦσαι μέν πολλὰς πόλεις καλόν»

(ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ)

Κατά τον Ηρόδοτο, όταν ο Σόλων επισκέφθηκε τις Σάρδεις, ο Κροίσος του είπε: «Ὡς φιλοσοφιών γήν πολλήν θεωρίης εἵνεκεν ἐπελήλυθας», ότι δηλαδή, **επειδή θέλεις να φιλοσοφείς γύρισες και γνώρισες πολλά μέρη**. Από αυτή και μόνο τη φράση καταλαβαίνουμε ότι οι Αρχαίοι θεωρούσαν την **περιήγηση και τη γνωριμία με άλλους λαούς ως εξαιρετικό μορφωτικό στοιχείο**.^[1]

Με τον όρο αυτό σήμερα εννοούμε τη **διακίνηση ατόμων ή ομάδων** από τον έναν τόπο στον άλλο για **σκοπούς ψυχαγωγικούς, μορφωτικούς και οικονομικούς**. Οι Αρχαίοι έδιναν στον τουρισμό χαρακτήρα μορφωτικό και οικονομικό, όπως φαίνεται από μια φράση του Ισοκράτη: «Ἐκπέμπειν τινά κατ' ἐμπορίαν και κατὰ θεωρίαν». Στα μεσαιωνικά και μεταμεσαιωνικά χρόνια μια μορφή τουρισμού είχε **θρησκευτικό χαρακτήρα**. Πρόκειται για την επίσκεψη και **προσκύνηση κάποιων Αγίων Τόπων**. Ο όρος τουρισμός^[2] χρησιμοποιήθηκε τον περασμένο αιώνα, όταν οι **Άγγλοι αριστοκράτες περιτρέχουν την υφήλιο για σκοπούς κυρίως ψυχαγωγικούς**.^[3]

Πραγματικά, στα νεότερα χρόνια ο τουρισμός είχε, κατά κύριο λόγο, χαρακτήρα αναψυχής. Όταν ο άνθρωπος μένει διαρκώς στο ίδιο μέρος, δέχεται συνεχώς τις ίδιες παραστάσεις, που σιγά-σιγά φέρνουν την πλήξη, την ανία και, τέλος, τη μελαγχολία. **Το ταξίδι είναι ανάγκη της ψυχής**. Η μετάβαση σε κάποιο άλλο μέρος αποτελεί, **χάρη στην αλλαγή των παραστάσεων, άριστο ψυχαγωγικό μέσο**. Η ψυχή αναζωογονείται, «φρεσκάρεται» και γενικά επιτυγχάνεται μια ευρύτερη ψυχική και σωματική ανακούφιση. **Η ανάμνηση ακόμη ωραίων στιγμών**, που απόλαυσε ο άνθρωπος στη διάρκεια των περιηγήσεών του, **φαιδρύνει την υπόλοιπη ζωή του και δημιουργεί τη γλυκιά προσμονή ως την επανάληψή τους**.

Τέλος στις μέρες μας που η **ζωή στις πόλεις είναι αποπνικτική**, οι συνθήκες εργασίας εξουθενωτικές και ο καθημερινός ρυθμός έχει την ένταση του καλπασμού, ο τουρισμός επιβάλλεται για τη χαλάρωση των νεύρων μας, την ανανέωση του οργανισμού και γενικότερα **για μια ευρύτερη μόρφωση του ανθρώπου**, που επιτυγχάνεται με τη γνωριμία νέων τόπων και λαών.

Η Ελλάδα πάντοτε ήταν ένας χώρος που προσέλκυε, λόγω ιστορικού παρελθόντος και φυσικών καλλονών, την προσοχή των ξένων. Όμως, μετά το 1953 η «κάθοδος» αυτή πήρε σταδιακά μορφή πλημμυρίδας. Αυτές οι επισκέψεις αλλοδαπών πρόσφεραν πολλά στην οικονομική ανάπτυξη, μα προκάλεσαν και βλάβες σε πολλούς ευαίσθητους τομείς -και το πιο περίεργο- στην ίδια την οικονομία. **Γιατί η οικονομία στηρίζεται στην εργασία** κι ο τουρισμός καλλιέργησε στους Έλληνες την **οκνηρία** και το πνεύμα του εύκολου κέρδους.

Όμως, ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Μια πρώτη βλάβη είναι η **ξενομανία**. Οι Έλληνες, βλέποντας τη ζωή των ξένων επηρεάζονται κι αρχίζουν σιγά-σιγά να μιμούνται τον ξένο τρόπο ζωής. Η αντίληψη που έχει επικρατήσει από παλιά ότι το ξένο είναι καλύτερο, δικαιολογεί κατά κάποιον τρόπο την αντίληψη αυτή. Ο μιμητισμός προκαλεί την **αλλαγή της νοοτροπίας των Ελλήνων**, που κι αυτή με τη σειρά της οδηγεί **σ' αλλαγή του τρόπου ζωής, διατροφής, ένδυσης και ψυχαγωγίας**. Τα ταβερνάκια και καφεενεδάκια έχουν μετατραπεί σε «φαστ-φουντ», σε μπαρ και καφετέριες. Το γνήσιο ελληνικό γλέντι έχει αντικατασταθεί από το ξεφάντωμα στις «ντισκοτέκ» ή από κάποιες δήθεν φολκλορικές φεστιβαλικές εκδηλώσεις, που γίνονται για τουριστικούς σκοπούς.

Ακολουθεί η **φθορά της λαϊκής μας τέχνης**, που διαρκώς σβήνει ή παραποιείται ή βιομηχανοποιείται. Τα παλιά χάνουν την αξία τους μπρος στα ξένα και εισαγόμενα. Η τέχνη του πηλού, του ξύλου, της βελόνας είναι ανάμνηση παλιού καιρού. Αυτό που προσφέρεται για τουριστικούς σκοπούς είναι μια **κακόγουστη απομίμηση**. Τα καταστήματα με τη γνωστή επιγραφή «Greek art» προσφέρουν στους τουρίστες πλεκτά, κεντήματα, υφαντά, αγγεία, ξύλινα σκεύη, που δε φτιάχνονται στο χέρι αλλά στη μηχανή. Όμως, τι μπορούν να τους θυμίζουν τα «τσολιαδάκια», που είναι φτιαγμένα στο Χογκ-Κογκ ή στην Ταϊβάν;

Πιο σοβαρό είναι το **πλήγμα σε βάρος της Ελληνικής γλώσσας**, που σιγά-σιγά υποκαθίσταται από μια τουριστική γλώσσα, που την απαρτίζει ένα κομπολόι αγγλικών, γαλλικών, γερμανικών και σουηδικών λέξεων. Οι επιγραφές, γραμμένες όλες σε ξένες γλώσσες, **αφαιρούν την ελληνική ιθαγένεια από το ελληνικό τοπίο**. Το ελληνικό αλφάβητο υποκαθίσταται από το λατινικό, η ελληνική λέξη από την ξένη.

Μαζί με τη γλώσσα **φθείρονται και τα ήθη**· κυρίως της νεολαίας. Είναι γνωστό ότι ένα μεγάλο μέρος τουριστών έρχεται στη χώρα μας για να διασκεδάσει, να ξεφαντώσει, να ζήσει κάποιες **βακχικές στιγμές** σε κάποιες εορταστικές τελετές, που περισσότερο έχουν σχέση με την ταινία «Ζορμπάς ο Έλληνας» και λιγότερο με την ελληνική πραγματικότητα. Η κατάσταση αυτή προωθεί ένα **πνεύμα αсуδοσίας και ηθικής παραλυσίας**. Η συντηρητική Ευρώπη μεταφέρει την «απελευθέρωσή» της στην Ελλάδα. Ο **γυμνισμός**, που σε άλλες χώρες επιτρέπεται σε ειδικούς χώρους, στη δική μας χώρα έγινε συρμός. Και σε κάθε παραλία. Ο γυμνισμός δε βγήκε μέσα από κάποια δική μας ανάγκη γι' «απελευθέρωση»· είναι «εισαγόμενο προϊόν».

Αυτή η ελευθερία ηθών είχε μια καταλυτική επίδραση στη συμπεριφορά της επαρχιακής νεολαίας, από την οποία προέρχονται τα περίφημα **«καμάκια»**. Πρόκειται για νεαρούς που έναντι αμοιβής προσφέρουν ερωτικές υπηρεσίες σε ηλικιωμένες ξένες. Αυτό **συνιστά ένα είδος ανδρικής πορνείας**. Κάποτε γέροντας Κρητικός ομολόγησε στον γράφοντα: «Γεμίσαμε λεφτά, μα χάσαμε τα παιδιά μας».

Και ο «χαμός» επεκτείνεται με τη **διάδοση των ναρκωτικών και διαφόρων μολυσματικών ασθενειών.**

Ο τουρισμός δεν αλλοίωσε μόνο το ηθικό πρόσωπο του λαού μας, **κατέσκαψε και κατέκαψε και το φυσικό περιβάλλον.** Οι ακτές μας έγιναν ένας απέραντος σκουπιδότοπος. Τα καλάθια αχρήστων και τα δοχεία απορριμμάτων παίζουν διακοσμητικό ρόλο. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα που τα σκουπίδια βρίσκονται παντού, εκτός από τους σκουπιδοτενεκέδες. **Είναι αδύνατον οι υπηρεσίες καθαριότητας ν' ανταποκριθούν στις ανάγκες 6 εκατομμυρίων ξένων,** που για δυο μήνες σαν ακρίδες περνούν από την Ελλάδα. **Βέβαια, το κακό παράδειγμα δίνουμε πρώτα εμείς.** Έτσι οι ξένοι, που στην πατρίδα τους είναι πολύ προσεκτικοί σε θέματα καθαριότητας (τα πρόστιμα είναι πολύ βαριά), μιμούνται τους Έλληνες και μετατρέπουν δάση και παραλίες σε δοχεία απορριμμάτων. Ακόμη, για να βρουν κατάλυμα τόσοι τουρίστες πνίγηκε ο τόπος μας στη **θάλασσα του τσιμέντου. Κακόγουστα ξενοδοχεία-μαμούθ, βεβήλωση αρχαιολογικών χώρων, κατεδάφιση παλαιών κτηρίων μεγάλης αισθητικής αξίας, εξαφάνιση του πράσινου.**

Όμως, τι γίνεται όταν έλθει ο χειμώνας; Οι ξένοι φεύγουν κι ο τόπος ερημώνει. Τα κέντρα κλείνουν και μένουν κάποια μικρά μαγαζάκια για την εξυπηρέτηση των εντοπίων, οι οποίοι περιέρχονται σε μια κατάσταση χειμέριας νάρκης. Ακόμη και οι νέοι. Αφού επί δύο μήνες εξασφάλισαν τ' απαραίτητα για το χειμώνα χρήματα, δύσκολα δέχονται ν' ασχοληθούν με «ταπεινές» αγροτικές εργασίες. **Μαθαίνοντας να ζουν με τη μη παραγωγική εργασία του καλοκαιριού, περιφρονούν την παραγωγική εργασία του χειμώνα.** Όμως κι εδώ υπεισέρχεται κάποιο στοιχείο εκμετάλλευσης. Διάφοροι επιχειρηματίες **προσλαμβάνουν** κατά τους καλοκαιρινούς μήνες ως υπαλλήλους **ανήλικα παιδιά, που τα εκμεταλλεύονται οικτρά.**

Από την άλλη μεριά ο χειμώνας είναι μακρός, η ανάμνηση του θέρους, ειδικά για τους νέους, ελκυστική και η χειμερινή δουλειά κουραστική. Δύσκολα πια ο νέος πείθεται να καλλιεργήσει το χωράφι ή να πάει στο κοπάδι, μια και οι μισθοί στα τουριστικά επαγγέλματα είναι μεγάλοι και τα «τυχερά» (με κάθε έννοια) περισσότερα. Έτσι η **ελληνική οικονομία στηρίζεται στην παρασιτική εργασία, στις λεγόμενες εργασίες παροχής υπηρεσιών, που δημιουργούν μια νοοτροπία υπηρετών.** Η Ελλάδα υπηρετικοποιείται. Και το θλιβερό είναι ότι σε περιόδους αιχμής για την αγροτική μας παραγωγή **χρησιμοποιούμε εισαγόμενο εργατικό δυναμικό.** Ο τουρίστας, που θα μας έφερνε συνάλλαγμα, δουλεύει στα χωράφια και φεύγει μ' ελληνικό συνάλλαγμα! Από την άλλη, η **συνεχής εισαγωγή προϊόντων,** για να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες των τουριστών, αφενός εξανεμίζει το εισαγόμενο συνάλλαγμα κι από την άλλη θέτει στο περιθώριο ανάλογα ελληνικά. Αυτό προεκτείνεται ακόμη πιο βαθιά: **ο Έλληνας συνηθίζει στο ξένο προϊόν και υποτιμά το ελληνικό.** Ήδη «εθνικό» ποτό της ελληνικής επαρχίας είναι το ουϊσκυ!

Επιπλέον, ο τουρισμός ανεβάζει το κόστος ζωής και κάνει αβίωτη τη ζωή ειδικά των μισθωτών, που ζουν στις λεγόμενες τουριστικές περιοχές. Αυτό υποχρεώνει κάποιους κρατικούς υπαλλήλους σε ύποπτες συναλλαγές. Κάποτε οι ληστές κυριαρχούσαν στα ελληνικά βουνά· σήμερα κυριαρχούν στα τουριστικά κέντρα. Διάφοροι επιτήδειοι ανεβάζουν τις τιμές των προϊόντων ή των παρεχόμενων υπηρεσιών σε αστρονομικά ύψη. **Κλέβοντας, λοιπόν, νόμιμα ή παράνομα τους τουρίστες, δυσφημούν τη χώρα μας στο εξωτερικό, κλέβοντας τους Έλληνες φέρνουν σε απόγνωση τον ντόπιο πληθυσμό.**

Ο τουρισμός προκαλεί και την εμφάνιση ενός άλλου φαινομένου: **του νεοπλουτισμού.** Αγρότες, ψαράδες, κτηνοτρόφοι στρέφονται προς τα τουριστικά επαγγέλματα, γίνονται «επιχειρηματίες», τα κέρδη τους μετριοούνται με εκατομμύρια και κατά το πλείστον είναι αφορολόγητα. Αυτή η νέα κοινωνική κατηγορία του «αρχοντο-χωριάτη» δεν ξέρει πώς και πού να διαθέσει τα έσοδά της. **Το άφθονο κι εύκολο κέρδος αφαιρεί την αίσθηση της αξίας του χρήματος και οδηγεί στη σπατάλη και στην επίδειξη.** Όμως οι άνθρωποι αυτοί, καθ' όλα αξιέπαινοι για την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, είναι απαίδευτοι, **δεν ξέρουν να φερθούν σωστά στον ξένο** (συνήθως τον αντιμετωπίζουν δουλικά ή ληστρικά) ή να του προσφέρουν αυτό που πρέπει για να έχει μια σωστή και ωραία αίσθηση Ελλάδας. Οι περισσότεροι έχουν πλήρη άγνοια της ελληνικής ιστορίας και της αξίας των ελληνικών μνημείων.

Ας προσθέσουμε ότι ανάμεσα στα εκατομμύρια τουριστών που επισκέπτονται κάθε χρόνο τη χώρα μας υπάρχουν και μερικές χιλιάδες, που **δεν είναι «λουλούδια για μύρισμα».** Οι κλοπές, οι φόνοι, οι καταστροφές περιουσιών (σ' αυτό περιλαμβάνονται και οι πυρκαγιές) είναι μέσα στο «ρεπερτόριο» κάποιων τουριστών, που το μόνο εφόδιο τους είναι ένα τεράστιο σακκίδιο και η βρώμα τους (εσωτερική κι εξωτερική). Η Ελλάδα γίνεται χώρος περισυλλογής περιτριμμάτων, **πράγμα που εμποδίζει τον ερχομό ανθρώπων με υψηλά εισοδήματα και κυρίως με υψηλά ενδιαφέροντα.** Και μας ενδιαφέρουν πιο πολύ τα ενδιαφέροντα, γιατί κάποιες περιοχές που συνδέονται με την ιστορική και πολιτιστική μας παράδοση, αποφλοιώνονται από τις παραδόσεις τους, χάνουν τον πνευματικό και ιστορικό χαρακτήρα τους, γίνονται άχρωμα και άοσμα τουριστικά τοπία. Η **Σκιάθος** δεν είναι πια το νησί του Παπαδιαμάντη, η **Κως** δεν είναι η πατρίδα του Ιπποκράτη, τα **Σφακιά** δε διασώζουν τίποτα από το παλιό δωρικό ήθος και η αυστηρή μέχρι χθες **Μάνη** αρχίζει να παίρνει έναν παρδαλό αποκριατικό χαρακτήρα. Ας μη μιλήσουμε πια για την **Υδρα**, που από νησί των μεγάλων θαλασσομάχων έγινε νησί των μεγάλων «θαλασσωμάτων».

* * *

Αλλά τι μπορούμε να κάνουμε για να περιορίσουμε το κακό και να αυξήσουμε τα οφέλη που προκύπτουν από τον τουρισμό; Αυτό είναι κάτι που **πρέπει ν'**

απασχολήσει και το κράτος και τους πολίτες. Είναι συμφέρον μας να καταλάβουμε ότι πρέπει να διασώσουμε την πατρίδα μας, για να την απολαύσουν και τα παιδιά μας και τα παιδιά των επισκεπτών μας. Φυσικά για να γίνει αυτό είναι απαραίτητο να δημιουργήσουμε συνθήκες τέτοιες, ώστε **να επισκέπτονται τη χώρα μας λιγότεροι αλλά εκλεκτότεροι τουρίστες.** Η Ελλάδα δεν μπορεί, επί 2 ή 3 μήνες να σηκώσει τον όγκο 6 εκατομμυρίων τουριστών. **Πρέπει να ρίξει το βάρος της όχι στον ποσοτικό αλλά στον ποιοτικό τουρισμό, που να εκτείνεται σ' όλη τη χώρα κι σ' όλη τη διάρκεια του χρόνου (χειμερινός τουρισμός).**

Ποιοτικός τουρισμός, όμως, **σημαίνει ποιότητα παροχής υπηρεσιών.** Ακολουθώντας, μπορούμε να πάρουμε **κάποια αυστηρά αλλά διακριτικά μέτρα, τα οποία, θ' αποθαρρύνουν κάποιους ξένους να έλθουν στη χώρα μας,** αν δεν έχουν καθαρό ποινικό μητρώο κι ένα ορισμένο χρηματικό ποσό, που θα τους επιτρέπει μια αξιοπρεπή διαβίωση. Εξυπακούεται πως **είναι αναγκαία μια διαρκής αλλά και διακριτική αστυνόμευση,** που θα προστατεύει τη χώρα και τους κατοίκους της από τους κακούς ξένους αλλά και τους ξένους από τους κακούς συμπατριώτες μας. Ιδίως απαιτείται **αυτοί που ασχολούνται επαγγελματικά με τον τουρισμό να έχουν κάποια πτυχία, κάποια μόρφωση, κάποια επίγνωση επαγγελματικού χρέους,** γιατί αυτοί είναι η εικόνα του Έλληνα που «εισπράττει» ο ξένος κι αυτή την εικόνα «μεταφέρει» στη χώρα του.

Απαραίτητη είναι και η διαπαιδαγώγηση των νέων μας, ώστε να μην παρασύρονται από το ρεύμα του τουρισμού σε πράξεις που προσβάλλουν την ηθική και την ιδιότητα του Έλληνα. Πρέπει ν' αποκτήσουν ένα υπερήφανο ήθος, να είναι φιλόφρονες, αλλ' όχι δουλόφρονες έναντι των ξένων. Κυρίως, όμως, δεν πρέπει ν' αποκολληθούν οι νέοι μας απότομα από κάποια κοινωνικά ήθη και συμπεριφορές, που για αιώνες έβαλαν μια σφραγίδα αξιοπρέπειας στη ζωή μας. Ήδη στην επαρχία υπάρχει μια διάσταση μεταξύ νέων και παλαιών. Από το συντηρητισμό του χθες, που έφθανε ως τον πουριτανισμό, περάσαμε στην ασυδοσία, στην αποχαλίνωση.

Επίσης, **πρέπει να σταματήσει η ξενοδοχειοκρατία, το όργιο του τσιμέντου,** η βασιλεία του πλαστικού παντζουριού και της μεταλλικής πόρτας. Να σταματήσει η κατακρεούργηση του ελληνικού τοπίου για λόγους τουριστικής «αξιοποίησης». **Κι ακόμη το χρήμα του τουρισμού δεν πρέπει ν' αποτελεί το μόνο μέσο βιοπορισμού. Ο τουρισμός πρέπει να συνδυάζεται και μ' άλλες επαγγελματικές ενασχολήσεις.** Η Ελλάδα πρέπει να είναι αυτάρκης, να στηρίζεται οικονομικά σε **πιο παραγωγικούς οικονομικά τομείς** κι όχι σ' έναν τόσο ευαίσθητο κι **ευπαθή τομέα,** που μπορεί να νεκρώσει εξαιτίας μιας πολιτικής, πολεμικής ή οικονομικής κρίσης. Η αύξηση, **για παράδειγμα, των τρομοκρατικών ενεργειών** μπορεί ν' ανακόψει για μεγάλο διάστημα το τουριστικό ρεύμα. Μπορεί ο τουρισμός ν' αποφέρει μεγάλο κι εύκολο κέρδος αλλ' **η γη, η ναυτιλία, η βιοτεχνία και η βιομηχανία δεν εγκαταλείπονται.** Χάρη στην αρμονική ανάπτυξη όλων των

παραγωγικών τομέων οι πόλεις-»βόμβες» του καλοκαιριού δε θα θυμίζουν πόλεις-φαντάσματα το χειμώνα.

Η καλύτερη οργάνωση του τουρισμού απαιτεί και **σωστότερη οργάνωση της αγοράς**. Δεν είναι σωστό τα περισσότερα προϊόντα να είναι εισαγόμενα (ακόμη και φρούτα), ούτε η τιμή τους το καλοκαίρι, λόγω ζήτησης, ν' ανεβαίνει στα ύψη. Μπορεί ο τουρίστας, λόγω ισχυρού νομίσματος, ν' αντεπεξέρχεται στα έξοδα, δεν μπορεί όμως ν' αντεπεξέλθει ο ντόπιος.

Τώρα, κατά πόσο μπορούν να γίνουν όλα αυτά δεν είναι σίγουρο. Τα λόγια απέχουν πολύ από την πραγματικότητα. Αν, όμως, δεν αντιμετωπίσουμε σοβαρά το πρόβλημα, θα χάσουμε και τη χρυσότοκο όρνιθα του τουρισμού. Ήδη η γειτονική Τουρκία, εφαρμόζοντας μια ευέλικτη και πιο συστηματική τουριστική πολιτική, αρχίζει ν' αποσπά από την Ελλάδα ένα σεβαστό μέρος εκλεκτών τουριστών. **Ο τουρισμός δεν είναι μόνο μια οικονομική, είναι —και τότε έχει αξία— μια πολιτιστική λειτουργία**. Για να κάνουμε σωστή τουριστική πολιτική, πρέπει να γίνουμε ένας πολιτισμένος λαός. Αλλιώς κι ο τουρισμός μας θα περιέλθει υπό τον έλεγχο ξένων εταιρειών. Οι Έλληνες θα εργάζονται σ' αυτές ως υπάλληλοι, για να μην πούμε υπηρέτες. Έτσι θα πάψουμε να είμαστε «αφεντικά» στον τόπο μας. Η νοοτροπία του «αγά» μοιραία κάνει τον Έλληνα ραγιά.

(20 Ιουλίου 1984)

[1] Η αντίληψη αυτή προϋπήρχε της εποχής του Ηροδότου. Ο Όμηρος επαινεί τον Οδυσσέα, γιατί «πολλών ανθρώπων ίδεν άστεα και νόον έγνω». Αλλά και πολύ αργότερα η αντίληψη διασώζει το κύρος της. Ο Μ. Βασίλειος θεωρεί την περιήγηση μεγάλο εφόδιο της παιδείας: «και γαρ εί μέγα προς μαρτυρίαν παιδεύσεως τό πολλών ανθρώπων ιδείν άστεα και νόον γνώναι».

[2] Τουρισμός: Η λέξη παράγεται από τη γαλλική tour (= περίπατος). Αγγλ. tourism, γαλλ. tourisme. Ο όρος διεθνής.

[3] Την ανάμνηση των Άγγλων αυτών αριστοκρατών διατήρησε έντονα ο λαός μας αποκαλώντας όλους τους περιηγητές «λόντδους».